

Natuurhistorische werkgroep Meetjesland

Lentebeeld uit Waarschoot – Foto: Chris Bruggeman

NATUURHISTORISCH TIJDSCHRIFT ZOMER 2023

Natuurpunt Natuurhistorische werkgroep Meetjesland

Is de overkoepelende organisatie van alle Meetjeslandse afdelingen van Natuurpunt inzake Natuurstudie.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

- Voorzitter: Chris Bruggeman
(tel. 09/377.71.40)
chris.bruggeman@skynet.be
- Penningmeester: Marc Zwertvaegher
(tel. 09/253.52.85)
marc.zwertvaegher@pandora.be
- Verantwoordelijke Plantenwerkgroep:
William White (tel. 09/377.85.84)
william.white@telenet.be
- Verantwoordelijke
Paddenstoelenwerkgroep:
Lia Van Landschoot
vanlandschootlia@live.be
- Verantwoordelijke Werkgroep
Ongewervelden: Jan Versigghel
jan.versigghel@skynet.be
- Verantwoordelijke
Zoogdierenwerkgroep:
Pieterjan Dhont
dhont_pieterjan@hotmail.com

Het Natuurhistorisch tijdschrift verschijnt 3 à 4 x per jaar.

Website:

www.natuurpunt.be/afdelingen/natuurhistorische-werkgroep-meetjesland

Werkten mee aan dit nummer:

Walter Hamelinck, Chris Bruggeman en Luc Vergaerde

INHOUD

Editoriaal

Weinig dagvlinders in het voorjaar van 2023

Enkele geelkleurige plantenexoten

Klein robertskruid (Geranium purpureum)

De zombie bodyguard

Het Narrentasje algemeen aanwezig in 2023

Gele knotsprietbladwesp in Kaprijke

Recente landbouwgewassen

Boekbesprekingen

Agenda werkgroepen

Beste natuurliefhebber,

De zomer staat voor de deur. Velen onder ons zullen de eigen regio verlaten om te genieten van de natuur in het buitenland, alhoewel in de zuiderse landen in de zomer wellicht veel dor zal staan.

Zelf was ik begin mei in de Algarve in Portugal en toen reeds stond reeds veel dor. Bij een bezoek aan een orchideerijk natuurgebiedje vonden we geen enkele orchidee terug, ze waren reeds volledig uitgebloeid of helemaal niet tevoorschijn gekomen. Nochtans stond in de natuurreisgids dat eind april-begin mei het de beste periode was om tientallen soorten orchideeën daar waar te nemen.

Ook de rivierestuaria 's waren sterk ingekrompen wegens een gebrek aan water. Een gevolg hiervan is dat zuiderse vogelsoorten zoals zwarte ibis en steltkluut naar onze regio komen op zoek naar een waterrijk gebied om tot broeden te komen. De klimaatwijziging is daar reeds heel duidelijk zichtbaar, maar de golfterreinen liggen er nog zeer groen bij. Hier kijkt men niet op een liter water om dit te bewerkstelligen.

Intussen hebben we hier bij ons de eerste hittegolf te verwerken. Onze natuur heeft moeite om de veelvuldige hittegolven te verwerken. Wellicht zijn de kleine aantallen dagvlinders dit voorjaar te wijten aan de hittegolven van vorige zomer. Hierover berichten we in een overzicht van de aantallen dagvlinders n het voorjaar.

Daarnaast duiken zuiderse planten hier ook meer en meer op. We bespreken een tweetal geel bloeiende exoten. Hetzelfde kan gezegd worden van het Klein robertskruid.

Enkele bijzondere soorten krijgen ook onze aandacht, een sluipvlieg parasiterend op lieveheersbeestjes en een bladwesp levend op wilg en populier.

Daarnaast was het natte voorjaar voorspoedig voor de ontwikkeling van het Narrentasje op Sleedoorn. Deze soort werd frequent gemeld in Vlaanderen en ook in het Meetjesland.

Tenslotte ook wat aandacht voor enkele landbouwgewassen die meer en meer opduiken.

Ook nogmaals een oproep om mee te weken aan onze jaarlijks terugkerende 1000-soortendag die zal doorgaan in het Krekengebied in Sint-Laureins, waar we twee gebiedjes onder de loep nemen.

Veel leesplezier.

Chris Bruggeman

Wens je dit tijdschrift niet langer meer te ontvangen, laat het ons gerust weten en we schrappen je uit onze mailinglijst.

Weinig dagvlinders in het voorjaar van 2023

Chris Bruggeman

In de media was te horen of te lezen dat er in het voorjaar van 2023 zeer weinig dagvlinders te zien waren.

Is dit ook het geval in het Meetjesland?

Aan de hand van een aantal cijfers gaan we trachten een beeld te geven van onze dagvlinders dit voorjaar.

In een Natuurbericht van 5 juni 2023, geschreven door de Vlinderstichting, lezen we het volgende:

Baserend op het Vlindermeetnet zien we dat het aantal waargenomen vlinders in 2023 duidelijk onder het langjarige gemiddelde ligt. En dat dit, vanaf 1990 toen het meetnet startte, tot nu toe een van de slechtste vlinderjaren is. Toch deden niet alle vlinders het slecht dit voorjaar, want het oranjetipje en de citroenvlinder vlogen prima. Er waren meer vlindersoorten die gemiddeld of bovengemiddeld aanwezig waren. Maar soorten die normaliter het beeld bepalen in het voorjaar – zoals klein geaderd witje, klein koolwitje, kleine vos, kleine vuurvlinder en landkaartje – waren er veel minder.

Als we een oorzaak proberen te achterhalen van dit slechte vlindervoorjaar, dan wordt vaak het koele en grijze weer genoemd. Dat zorgt inderdaad voor vertraging, maar uiteindelijk komen de vlinders wel. Dat was bij de genoemde soorten niet het geval. Waarschijnlijk ligt het aan de zeer droge zomer en nazomer van vorig jaar. De soorten die nu ondermaats presteren, zijn allemaal in nazomer rups. Toen hebben ze ernstig te lijden gehad onder de droogte, waardoor hun waardplanten minder geschikt waren voor rupsen. Dit wordt nog aannemelijker als je ziet dat de twee echte winnaars van dit voorjaar – oranjetipje en citroenvlinder – juist voor de zomer van vorig jaar rups waren en dus geen last hadden van de hitte en droogte in de zomer en nazomer.

Baseren we ons op de gegevens uit waarnemingen.be voor het Meetjesland dan zien we het volgende:

jaar	aantal vlinders	aantal soorten	aantal waarnemers	aantal vlinders/waarnemer
2020	4749	26	162	29,3
2021	2515	21	173	14,5
2022	3923	27	297	13,2
2023	2011	24	239	8,4

Hierbij zien we inderdaad dat in 2023 er een stuk minder vlinders werden waargenomen. Maar daar de waarnemingsintensiteit niet ieder jaar hetzelfde is kunnen we statistisch gezien hier geen op wetenschap gebaseerde conclusies uit trekken.

Om deze gegevens iets beter te kaderen werken we ieder jaar in het jaarverslag met een fictief berekend aantal waarnemingen gebaseerd op 100 waarnemers en waarbij we ons baseren op de waarnemers die meerdere gegevens aanleveren. In dit geval gaan we ons baseren op alle waarnemers met minstens 10 vlinderwaarnemingen.

Onze tabel ziet er dan als volgt uit:

jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers met > 10 waarnemingen	aantal vlinders waargenomen door de waarnemers met > 10 waarnemingen	gecorrigeerd aantal waarnemingen
2020	4749	49	4440	9061
2021	2515	44	2219	5043
2022	3923	61	3597	5897
2023	2011	36	1541	4281

Het is uit deze tabel duidelijk dat er wellicht in 2023, maar ook in 2021 in het voorjaar een stuk minder vlinders vlogen. Maar ook de algemene trend van een algehele afname van het aantal vlinders speelt duidelijk ook een rol. Dit is ook te zien als we de cijfers in detail bekijken van een drietal soorten. Het klein koolwitje, de citroenvlinder en het oranjetipje. De laatste twee soorten zouden minder last moeten gehad hebben van de voorbije droge zomer.

We baseren ons hier op de gegevens uit waarnemingen.be voor het Meetjesland en voor geheel België voor het voorjaar (januari tot en met mei)

Klein koolwitje

Jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers	aantal (deel)gemeentes	aantal vlinders/waarnemer	aantal vlinders/gemeente
2020	11552	844	372	13,7	31,1
2021	5522	588	301	9,4	18,3
2022	4647	551	303	8,4	15,3
2023	3022	582	305	5,2	9,9

In het Meetjesland

Jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers	aantal vlinders/waarnemer
2020	528	45	11,7
2021	272	46	5,9
2022	191	41	4,7
2023	151	41	3,7

Citroenvlinder

Jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers	aantal (deel)gemeentes	aantal vlinders/waarnemer	aantal vlinders/gemeente
2020	24728	1110	455	22,3	54,3
2021	20921	983	444	21,3	47,1
2022	20595	1356	470	15,2	43,8
2023	15359	1301	451	11,8	34,1

In het Meetjesland

Jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers	aantal vlinders/waarnemer
2020	840	85	9,9
2021	662	106	6,2
2022	655	95	6,9
2023	437	105	4,2

Oranjetipje

Jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers	aantal (deel)gemeentes	aantal vlinders/waarnemer	aantal vlinders/gemeente
2020	16569	1439	506	11,5	32,7
2021	10331	1226	480	8,4	21,5
2022	11617	1437	465	8,1	25,0
2023	10527	1288	476	8,2	22,1

In het Meetjesland

Jaar	aantal vlinders	aantal waarnemers	aantal vlinders/waarnemer
2020	312	70	4,5
2021	168	51	3,3
2022	163	62	2,6
2023	106	48	2,2

Uit deze tabellen kunnen we twee zaken opmaken:

- De trend in België en in het Meetjesland loopt grotendeels gelijklopend, mits wat kleinere afwijkingen
- De trend met een algemene achteruitgang van ons vlinderbestand is duidelijk.

Bekijken we de neerslaghoeveelheden van de voorbije jaren.

Zomerperiode

	mei	juni	juli	augustus	Totaal
2019	40,9	82,3	21,4	26,1	170,7
2020	5,9	73,9	46,5	44,8	171,1
2021	88,2	77,6	67,8	63,2	296,8
2022	36,7	67	27,5	9,9	141,1

Normaal is dit ongeveer 277 mm. Dus 2019 en 2020 waren droog, maar 2022 extreem droog.

Voorjaar

	februari	maart	april	Totaal
2020	110,9	60,8	19,2	190,9
2021	36,8	39,4	34,9	111,1
2022	75,4	4,3	35,7	115,4
2023	13,3	126	66,3	205,6

Normaal is dit ongeveer 160 mm. 2021 en 2022 waren droog, terwijl 2020 en 2023 nat waren.

Conclusie

De extreme droge zomer heeft zeker een rol gespeeld in het weinig talrijk zijn van onze voorjaarsvlinders, maar wellicht spelen nog andere zaken een rol. Algemeen kunnen we zeggen dat onze vlinders het de laatste jaren moeilijk hebben en ook de algemene soorten.

Enkele geelkleurige plantenexoten

Chris Bruggeman

Tijdens onze plantenexcursie in Ronsele vonden we op een braakliggend terreintje een groot aantal exemplaren van de Kleinbloemige amsinckia (*Amsinckia micrantha*). We hadden deze soort reeds voor het eerst aangetroffen in 1998 op een excursie met de Plantenwerkgroep op een braakliggend stuk langsheen de Expresweg in Kaprijke (alhoewel in onze verslagen dit niet vermeld wordt omwille van het feit dat we deze soort niet onmiddellijk op naam konden brengen).

Van oorsprong is deze exoot inheems in Californië. In Nederland zou deze soort ingeburgerd zijn tussen de jaren 1900 en 1924 (wellicht tijdens de WO I) en meegekomen zijn met veevoeder, waarvoor de plant soms is gebruikt.

Deze plant behoort tot de ruwbladigen. Als synoniem wordt ook nog de naam *Amsinckia menziesii* gebruikt.

In het Meetjesland reeds op een zestal plaatsen aangetroffen.

Een tweede exoot werd gevonden langsheen de Expresweg in Kaprijke door Walter Hamelinck, met name de Kleverige ogentroost (*Parentucellia viscosa*). Hij telde ongeveer 100 exemplaren.

Deze soort was reeds vroeger gevonden op één plaats in het Meetjesland langsheen de Ringweg in Eeklo nabij het orchideeënreservaatje. Deze eerste vondst dateert uit 2011. De plant was er minstens aanwezig tot in het jaar 2019, toen zelfs 300 bloeiende exemplaren werden geteld. Uit daarop volgende jaren ontbreken waarnemingen. In elk geval is de plant niet meer aanwezig in 2023.

Deze eerste vondst hebben we besproken in ons tijdschrift (2011, Jg 10 nr 2).

Ze is nog altijd niet ruim verspreid in Vlaanderen. De grootste concentratie is te vinden in het Antwerps havengebied (linkeroever).

Deze plant is van oorsprong uit het Middellandse-Zeegebied en behoort tot de bremraapfamilie en is in tegenstelling tot de echte

bremrapen een halfparasiet. In dit geval worden alleen zouten en water van de gastheer betrokken, de producten van fotosynthese kan de plant zelf aanmaken. Voorbeelden van halfparasitaire planten zijn het geslacht ratelaar, ogentroost en de hengel.

Klein robertskruid (*Geranium purpureum*)

Chris Bruggeman

Klein robertskruid komt voor in Zuid-, Midden- en West-Europa en de soort is haar areaal aan het uitbreiden naar het noorden via het spoorwegnet.

Klein robertskruid is te vinden op droge, matige voedselrijke bodem op halfbeschaduwde doorlatende gronden (zand) of stenige grond en de laatste decennia zeer sterk toegenomen.

De eerste vondst in Vlaanderen dateert van 1994 van een rangeerstation te Lanaken zonder dat er veel bekendheid aan gegeven werd. Pas in 1998 is de aanwezigheid van de soort echt bekend geraakt waarna ze ook in Vlaanderen op meerdere plaatsen ontdekt werd. Vermoedelijk wordt klein robertskruid nog steeds over het hoofd gezien omdat vele floristen de soort nog niet kennen en doordat ze een relatief korte bloeiperiode heeft (voornamelijk in de maand mei). Ook het in vergelijking met onze buurlanden zeer intensieve gebruik van herbiciden door de Belgische Spoorwegen heeft de (potentieel explosieve) opmars in zekere mate afgeremd.

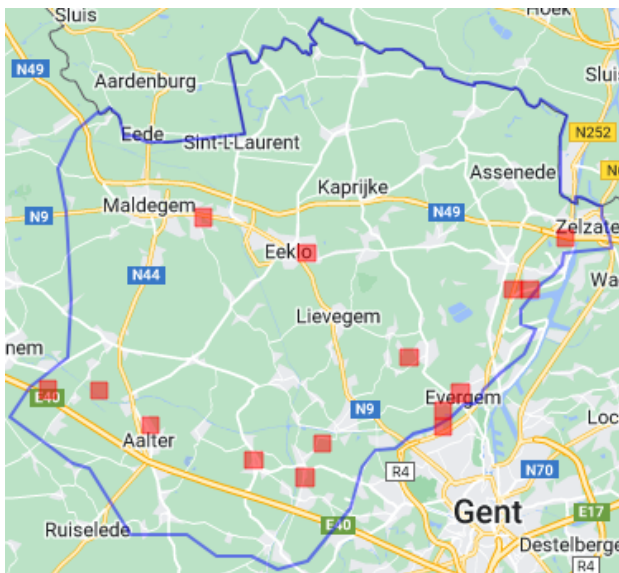
Klein robertskruid heeft 5-9 mm lange kroonbladen die nauwelijks langer zijn dan de kelk. De kelk is groen, dicht bekleed en vrijwel zonder lange haren. Overgang tussen plaat en nagel is zeer geleidelijk. De kroonbladen zijn donkerroze en worden net iets langer dan de kelk. De helmhokjes zijn geel.

Robertskruid (*Geranium robertianum*) daarentegen, heeft grote kroonbladen, paarse kelkbladeren met veel lange haren en oranjerode helmknoppen. De kroonbladen zijn 3 maal zolang als de kelk.

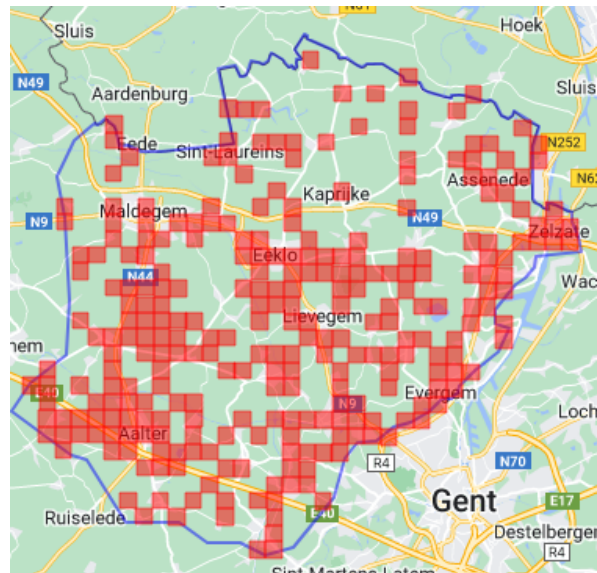
Beide soorten kunnen voorkomen langsheen spoorwegen en groeien in elkaars buurt. Ook kruisingen tussen de twee soorten zijn mogelijk en zeer moeilijk herkenbaar.

Daarnaast is Robertskruid een algemene bosplant, die algemeen is over het gehele Meetjesland, met uitzondering van de Polders.

In het Meetjesland duikt de plant steeds meer en meer op, vooral langsheen de spoorweg. Zowel de spoorlijn Gent-Eeklo, als de lijn Gent-Oostende. Ook in het havengebied is ze te vinden. De eerste melding was in 2013 langsheen de spoorweg in Hansbeke en Landegem.

Klein robertskruid

Robertskruid

Klein robertskruid

Robertskruid

De zombie bodyguard

Luc Vergaerde – Foto's: Chris Bruggeman

Hieronder vind je een artikel me bezorgd door Luc Vergaerde, dat gepubliceerd werd in Klimop (tijdschrift van Natuur.Koepel Zuid-West-Vlaanderen). In dit artikel werd mijn foto van de wesp gebruikt.

“Mo how” is een veel gehoorde uitdrukking wanneer ik deelnemers tijdens een natuurwandeling wijs op een bizar, vreemd of buitengewoon fenomeen. Zo hoorde ik meermaals die typische West-Vlaamse uitdrukking bij het zien van een toch wel raar lieveheersbeestje.

Van ontgoocheling naar verwondering

Tijdens een wandeling in het patrijzenbos te Lendeledede ontdekte een alerte deelnemer een toch wel vreemd lieveheersbeestje. Ik hoorde haar roepen “ een lieveheersbeestje dat eitjes legt! ”. Bij nader toezien moest ik haar toch wel teleurstellen. Wat we zagen was geen eitjes leggend lieveheersbeestje, maar een lieveheersbeestje geparasiteerd door de schildwesp *Dinocampus coccinellae*. Verwondering alom (“Mo how !”) na wat uitleg over dit bijzonder natuurfenomeen.

Ook in onze regio werden vorig jaar heel wat geparasiteerde 7-stippelige lieveheersbeestjes aangetroffen.

Dinocampus coccinellae

Het bijzondere waarvan we getuige waren was de parasitaire relatie tussen een schildwesp, de *Dinocampus coccinellae*, en een lieveheersbeestje (Coccinellidae). De schildwesp *Dinocampus Coccinellae*, een Nederlandse naam heeft het diertje niet, is een zwart wespje van net geen centimeter met bruine poten en kop en opvallend groenblauwe ogen. De volwassen schildwespen zijn bijna allemaal vrouwtjes, ze kunnen zich namelijk zonder mannetjes voortplanten (parthenogenese of maagdelijke voortplanting).

De schildwesp gaat op zoek naar een, bij voorkeur vrouwelijk, lieveheersbeestje en dringt met haar legboor de zachte buikzone van het lieveheersbeestje binnen. Wanneer lieveheersbeestjes schaars zijn is ook waargenomen dat de schildwesp haar eitje legt in de larve van lieveheersbeestjes.

Na ongeveer 5 tot 7 dagen komt in het lieveheersbeestje een larve tevoorschijn met in verhoudingsgewijs grote kaken. De larve doet zich tegoed aan de eitjes, de geslachtsorganen en weefsel van het lieveheersbeestje, maar spaart de vitale organen zodat het kevertje niet sterft en gewoon verder leeft. Wanneer de larve volgroeid is, na een viertal vervellingen, kruipt de larve uit het lieveheersbeestje en spint een witgele cocon tussen de poten van het kevertje. Bij het uitsluipen van de larve gebeurt er iets heel bizar : het lieveheersbeestje blijft leven, maar is verlamd en is als het ware een zombie bodyguard voor de cocon. Het kevertje blijft leven en beschermt de cocon door de verdedigingsmechanismen van een lieveheersbeestje : de rood-gele schutkleuren (in de natuur : gevaar!), en het reflexbloeden (een gele stinkende vloeistof die tevoorschijn komt bij bedreiging) houden predatoren op een afstand.

Recent Frans onderzoek heeft aangetoond dat het lieveheersbeestje verlamd wordt door een virus (DCPV, *Dinocampus coccinellae* paralysis virus) dat wordt geïnjecteerd wanneer de schildwesp haar eitje afzet in het lieveheersbeestje. Het virus valt de hersenen van het kevertje aan en verlamt het diertje. Een virus als bondgenoot van de schildwesp !

Uiteindelijk vindt dan na 6 tot 9 dagen de verpopping plaats en verschijnt er een nieuwe schildwesp die opnieuw op zoek gaat naar een slachtoffer. Ongeveer een uurtje na het uitkomen van de nieuwe schildwesp is ze klaar om haar eitje te leggen in een lieveheersbeestje. Van haast gesproken !

Opmerkelijk is dat niet alle geparasiteerde lieveheersbeestjes het loodje leggen .Ongeveer 25% van de geparasiteerde lieveheersbeestjes blijft leven en kunnen eventueel opnieuw geparasiteerd worden. Je zal dus maar geluk hebben !

Er is onderzoek gedaan naar het nut van de *Dinocampus coccinellae* bij de bestrijding van het Aziatisch lieveheersbeestje, een invasieve soort die zich tegoed doet aan de larven van inheemse lieveheersbeestjes en zo een bedreiging vormt voor deze inheemse kevertjes.

Een beetje een teleurstelling , want de *Dinocampus coccinellae* geeft blijkbaar de voorkeur aan inheemse lieveheersbeestjes. Het zevenstippelig lieveheersbeestje is de favoriet en uit onderzoek blijkt dat het tweestippelig en het tienstippelig lieveheersbeestje immuun zijn voor de schildwesp. De *Dinocampus coccinellae* heeft duidelijk haar favorieten!

En mag het een troost zijn voor de lieveheersbeestjes, ook de *Dinocampus coccinellae* kan geparasiteerd worden . De vleugellose sluipwesp *Gelis agilis*, die wat op een mier lijkt met lange voelsprietten, legt haar eitjes op de cocon van onze *Dinocampus coccinellae*. Dit noemen we hyperparasitisme : een parasiet die haar eitjes legt op of in een andere parasiet.

Laat het een uitdaging zijn voor de aandachtige wandelaar deze zomer : lieveheersbeestjes eens van nabij bekijken. Misschien ontdek je ook dit bijzonder natuurfenomeen !

Het Narrentasje algemeen aanwezig in 2023

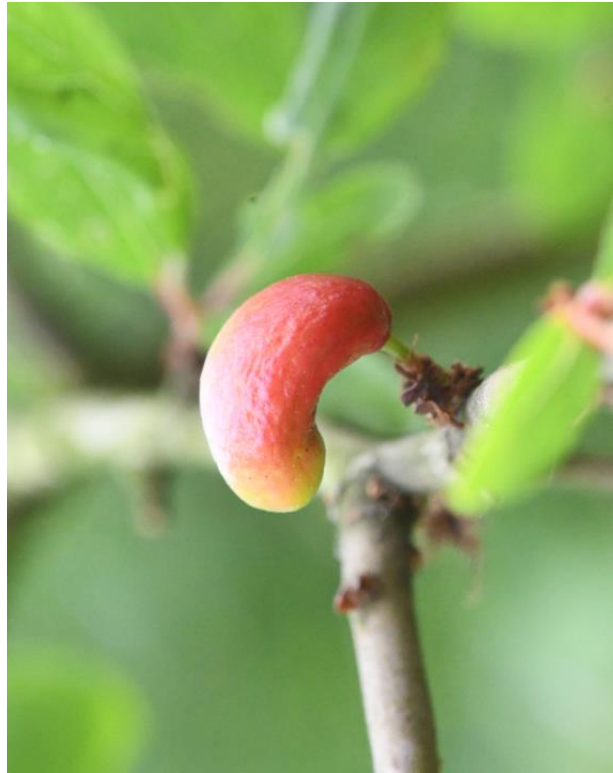
Chris Bruggeman

Deze lenteperiode was het Narrentasje (*Taphrina pruni*) veelvuldig waar te nemen door aandachtige natuurliefhebbers die sleedoornstruiken bekeken.

Het Narrentasje is een schimmel die in een vroeg ontwikkelingsstadium het vruchtbeginsel van diverse soorten *Prunus* binnendringt en de controle over de groei overneemt. Dit leidt tot langwerpige pitloze vruchtjes die niet meer eetbaar zijn. Narrentasjes worden ook wel Hongerpruimen genoemd.

Er wordt aangenomen dat een koel en nat voorjaar bevorderlijk is voor het kiemen van de schimmelsporen.

Het Narrentasje heeft een meerjarige levenscyclus. De aantasting vindt plaats doordat conidia (ongeslachtelijk gevormde sporen) van aangetaste vruchtjes zich door de lucht of met het regenwater verspreiden en terecht komen in groefjes en spleetjes van twijgjes en knopjes. Voordat de sporen nieuwe vruchtbeginselen aantasten, kan er een overwinteringsfase aan vooraf gaan. De sporen kunnen droge zomers en strenge winters overleven. In het voorjaar dringen de sporen de vruchtbeginselen binnen en nemen de besturing van de groei en verdere ontwikkeling over. De vruchtjes worden dan bedekt met een grijzige berijpte schimmellaag. In die laag bevinden zich zakjes waarin nieuwe ascosporen worden gevormd.

Het geslacht *Taphrina* wordt gerekend tot de zakjeszwammen (ascomyceten). Er komen ongeveer tien soorten voor. Alle soorten zijn biotrofe parasieten, dat wil zeggen dat ze levende planten, struiken en bomen aanvallen. De meeste soorten hebben namen die verwijzen naar de vervormingen (gallen) die ze aan twijg, blad of vrucht veroorzaken. Algemene soorten zijn de Elzenvlag (*Taphrina alni*), Vogelkersheksenbezem (*Taphrina padi*) en Perzikkrulziekte (*Taphrina deformans*). Sommige soorten komen op slechts één gastheer voor, zoals de Berkenheksenbezem. Andere soorten kennen meerdere gastheren; het Narrentasje kan bijvoorbeeld voorkomen op de consumptiepruim (gekweekte vormen van *Prunus domesticus*), de Sleedoorn (*Prunus spinosa*) en op de Sierpruim (*Prunus cerasifera*).

Vogelkersheksenbezem

Elzenvlag

Gele knotsprietbladwesp in Kaprijke

Chris Bruggeman – Foto: Walter Hamelinck

Op 13 juni 2023 vond Walter Hamelinck een dood exemplaar van de Gele knotsprietbladwesp (*Cimbex luteus*) in zijn tuin in Kaprijke.

Dit is bij ons weten de eerste waarneming van deze soort in het Meetjesland.

Bladwespen zijn een vrij grote en niet zo goed onderzochte groep. Wereldwijd zijn er minstens 8175 soorten beschreven, in Nederland komen zeker 541 soorten voor. Ze worden ook wel zaagwespen genoemd, naar de zaagvormige legboor op het einde van het achterlijf van sommige vrouwtjes. Hiermee worden sleuven in plantenweefsel gemaakt om de eieren in te leggen. De larven van bladwespen worden bastaardrupsen genoemd. Zij hebben 6-8 paar schijnpoten, terwijl echte rupsen maximaal 5 paar schijnpoten hebben. Sommige bastaardrupsen zijn eerder slakvormig. De meeste leven als mineerders in bladeren, andere soorten maken gallen.

Volwassen bladwespen hebben een korte tong waarmee ze nectar likken uit zogenaamde ‘open’ bloemen, zoals schermbloemen. In deze erg diverse groep komen heel wat prachtige vormen voor.

De groep van de knotsprietbladwespen (Cimbicidae), die hun naam danken aan de typerende antennen die naar het uiteinde verbreden en daardoor een knotsvormig uiterlijk hebben, is redelijk goed te herkennen.

Hun voorkomen is zoals steeds gebonden aan hun waardplant, die verschilt per genus. Knotsprietbladwespen van het genus *Abia* vindt men terug op kamperfoelie of knautia. De kans is dus reëel dat deze in tuinen wordt aangetroffen. Knotsprietbladwespen uit de genera *Cimbex* en *Trichiosoma* ontwikkelen zich eerder op loofbomen, zoals berk, wilg en lijsterbes.

Bijna alle knotsprietbladwespen zijn op korte termijn snel achteruit gegaan, zonder verklaarbare reden. Van de bijna 20 soorten in België zijn er maar enkele die op regelmatige basis gezien worden, de anderen worden zelden tot zeer weinig gemeld. Van sommigen zijn zelfs geen recente vondsten bekend. Een aantal soorten, zoals de Kamperfoeliebladwesp (*Abia fasciata*), wordt echter recent meer en meer gemeld, voornamelijk uit tuinen.

De larve van de Gele knotsprietbladwesp leeft op wilg en populier.

De volwassen bladwesp wordt vooral gezien in de maanden mei en juni, maar is te vinden tot in augustus.

In Vlaanderen zijn er op waarnemingen.be tot op heden een 45-tal waarnemingen, vooral in de regio Antwerpen-Brussel.

Van de Kamperfoeliebladwesp zijn er in het Meetjesland een 10-tal waarnemingen en van de Berkenknotsprietbladwesp (*Cimbex femoratus*) een 6-tal waarnemingen.

Recente landbouwgewassen

Chris Bruggeman

De natuur in onze omgeving verandert constant. Momenteel is dit niet in de goede richting. We krijgen een enorm verlies aan biodiversiteit.

Ook in de landbouw staat de tijd niet stil en zien we steeds meer gewassen opduiken die vroeger niet of nauwelijks te zien waren.

Was 50 jaar terug in het zandige deel van het Meetjesland granen de voornaamste teelt op de velden, dan valt er nu nog weinig van te zien, alhoewel een beperkte remonte is ingezet.

Het voornaamste graangewas was hier rogge, gevolgd door gerst met zowel zomer- en wintergerst en ook nog wat velden met haver, dat gebruikt werd als voeder voor de paarden. Tarwe was in Zandig-Meetjesland nauwelijks te vinden in tegenstelling met de Polders, waar het de hoofdteelt was.

Daarnaast werden heel wat voederbieten geteeld en ook wat aardappelen. Alles stond in het teken om voldoende voedsel te hebben voor de veestapel.

Na de oogst van het graan werden er bijna overal rapen gezaaid. Een gewas dat als teelt verdwenen is.

De opkomst van de maïsteelt in de jaren '70 was een echte revolutie. Maïs werd de dominante teelt in het Meetjesland.

Grassen waren vooral te vinden in de vele graasweiden en ook in de toen nog bloemrijke hooilanden. Deze laatste werden helaas vervangen door monotone velden met raaigras.

De laatste jaren is ook de industriële aardappelteelt aan een grote opmars bezig.

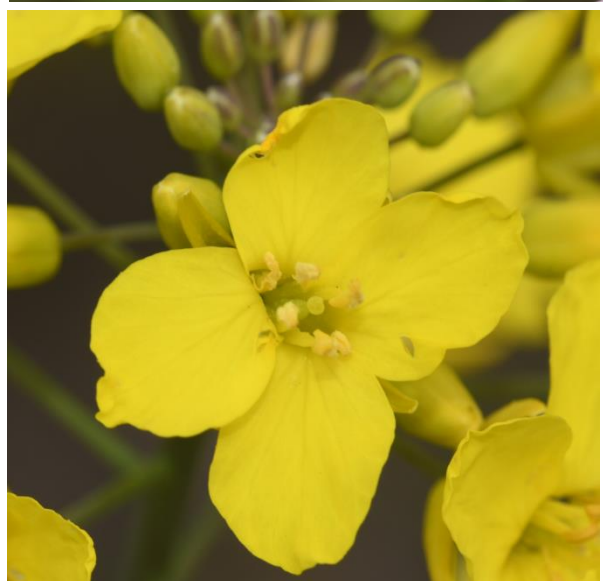
Onder invloed van Europa om de landbouw enigszins te vergroenen en een meer ecologisch imago te geven worden de landbouwers nu verplicht om na de oogst groenbemesters in te zaaien. Vlaanderen verplicht vanaf een landbouwoppervlakte van 15 ha bouwland dat er minimaal 5% ecologisch aandachtsgebied (EAG) dient ingezaaid te worden (= groenbemesters). Dit dient jaarlijks aangegeven in de verplichte landbouwadministratie.

Tot voor een paar jaar was dit bijna uitsluitend Witte mosterd (*Sinapis alba*), die veelal Gele mosterd wordt genoemd in landbouwjargon. Deze eenjarige plant vriest in de winter dood.

Het laatste jaar zien we dat deze soort hier en daar vervangen wordt door Raapzaad (*Brassica rapa*). Dit was onder meer het geval langs de Dam in Waarschoot, juist voorbij Het Leen. Deze groenbemester vervriest niet en geeft een prachtig bloeiend veld van gele bloemen in het voorjaar. Ook wordt voederradijs (*Raphanus sativus var. oleiformis*) met wit of licht lila bloemen gebruikt. Deze laatste wordt vooral gebruikt omdat sommige rassen nematicide eigenschappen hebben (bestrijding aaltjes).

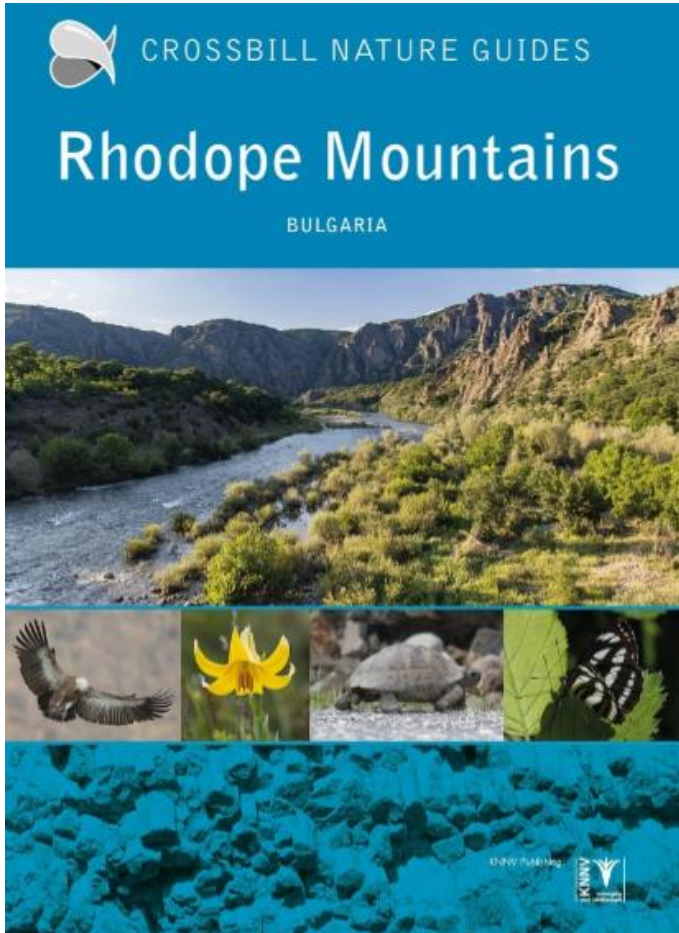
Naast de groenbemesters zien we hier en daar ook in de zomer peulvruchten opduiken in onze akkers. Dikwijls gemengd met granen, veelal Triticale (is een kruising tussen durum tarwe en rogge), die dikwijls de plaats inneemt van rogge wegens meer opbrengst.

Als peulvruchten worden dikwijls veldbonen gebruikt (is een variant van onze gewone tuinboon), ofwel velderwten. Deze peulvruchten zijn een antwoord op de invoer van sojabonen als eiwitbron. Het inzaaien met granen wordt veelal gedaan om een meer gesloten gewas te krijgen waar onkruiden minder kans krijgen. Om deze gewassen te bevorderen krijgt de landbouwer vanuit Vlaanderen een beperkte subsidie (600 €/ha).

Voederradijs – Raapzaad – Velderwt - Veldboon

Crossbill Guide Rhodope Mountains

Deze gids is de opvolger van de Crossbill Guide Eastern Rhodopes. In deze tweede druk wordt een veel groter deel van het Bulgaarse deel van het gebergte beschreven en beslaat de hogere Westelijke Rhodopen, de droge graslanden en struwelen van het Sakar-heuvelland (met zijn grote aantallen roofvogels) en de moerassen van de vlakte van Thracië. Het aantal routes in de Oostelijke Rhodopen is uitgebreid en de bestaande routes zijn geactualiseerd.

Zoals we gewend zijn van de Crossbill Nature Guides bevat dit naslagwerk achtergrondinformatie over het landschap, de ecologie, geologie, flora en fauna. Kortom, het is waarschijnlijk de meest complete natuurgids voor dit gebied.

De Crossbill Guide is een gedegen en praktische gids voor vogelaars en natuurliefhebbers. Het biedt routes en sitebeschrijvingen, plus tips over het vinden en bekijken van allerlei soorten dieren in het wild. Elke route biedt gedetailleerde beschrijvingen van waar u dieren in het wild en wilde bloemen kunt vinden. Het boek biedt een mix van wandelroutes en autoroutes met stops en korte wandelingen.

Auteur	Dirk Hilbers, Alex Tabak, Albert Vliegthart, Herman Dierickx
Uitgever	Crossbill Guides Foundation
Uitvoering	21 x 15 cm, 288 p, paperback, full colour
ISBN	9789491648243
Prijs	€ 29,95

Bramenland Nederland

ontwikkeling+beheer natuurkwaliteit

De brochure beschrijft hoe de grote soortenrijkdom van bramen in Nederland en buurlanden het gevolg is van bijzondere genetische, morfologische en ecologische eigenschappen van bramen. Ook worden de karakteristieke bramenflora's van afzonderlijke landschappen in Nederland beknopt beschreven en geïllustreerd. Vervolgens wordt toegelicht hoe braamsoorten en 'verbraming' kunnen worden gebruikt als indicatoren voor goede en minder goede natuurkwaliteit en hoe deze kennis kan worden gebruikt in het natuurbeheer.

Nederland kent meer dan 200 verschillende soorten! De grote soortenrijkdom aan bramen gaat samen met een brede variatie aan specifieke groeiplaatsen, variërend van zuur tot kalkrijk en van voedselarm tot voedselrijk. Tal van bramensoorten zijn karakteristiek voor oude cultuurlandschappen en bossen met hoge natuurwaarde.

Braamsoorten leveren ook een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit. De diversiteit aan bramen is op zichzelf al waardevol, maar bramen vormen ook een goed leefgebied voor soorten uit verschillende diergroepen. Boomkikkers maken bijvoorbeeld dankbaar gebruik van de bescherming die de stekels van de braam bieden, reeën en herten eten de bladeren, vlinders en andere insecten halen nectar uit de bloemen van de braam en vogels en zoogdieren eten de vruchten. Van verschillende sprinkhanen is bekend dat ze bramen graag gebruiken als baltsplaats.

Bramen kunnen ondoordringbare struwelen vormen. Soms hinderlijk voor terreinbeheerders, maar tegelijkertijd vermindert het betreding en biedt een dergelijke vegetatie rust in bepaalde terreindelen. De ondoordringbare struiken zelf bieden schuil- en nestgelegenheid voor uiteenlopende diersoorten.

De bladeren van bramen worden veel gegeten door reeën en herten. Vooral in de wintermaanden of tijdens lange hete zomers wanneer ander voedsel schaars wordt, zijn bramen een belangrijke voedselbron voor deze herbivoren. De vruchten worden veel genuttigd door muizen, marterachtigen, vossen en door veel vogelsoorten. Vooral bramenetende zoogdieren en vogels zorgen op deze wijze voor de verspreiding. Andersom fungeren de alom aanwezige braamvruchten, vooral tijdens de najaarstrek van vogels, als energiebron.

Voor ongewervelden zijn struweelranden en mantelvegetaties van bossen belangrijk leefgebied, waaronder herbivoren die specifiek afhankelijk zijn van bramen als voedselbron. Dit geldt onder meer voor de rupsen van de zeer algemene braamvlinder, de zeldzame frambozenglasvlinder en enkele andere nachtvlinders en bladmineerders. Daarnaast blijkt een groot aantal fytofage insecten en mijten zich te voeden met bramen

Auteur R.J. Bijlsma, R. Haveman en L. Reutelingsperger
Uitgever OBN-deskundigenteam Droog zandlandschap. OBN/VBNE, Driebergen
Uitvoering Digitale uitgave (43 blz)

Te downloaden via de volgende link: https://www.natuurkennis.nl/Uploaded_files/Publicaties/obn-bramenland-nl-soortenrijkdom-en-natuurwaarde.pdf

Agenda

Paddenstoelenwerkgroep

Vanaf dit jaar is de begeleide inventarisatietocht gewijzigd van dag. In plaats van woensdagnamiddag gaan we nu op uitstap op vrijdagnamiddag.

Het uur van afspraak is tijdens de periode van het winteruur om 13u30 en tijdens de periode van het zomertuur om 14 u

De tocht wordt echter pas enkele dagen vooraf beslist en hangt af van diverse factoren.

Geïnteresseerden nemen vanaf heden het best contact met Lia Van Landschoot.

Je kan je altijd laten plaatsen op de mailinglijst en je ontvangt bij het begin van de week de plaats van de volgende activiteit of raadpleeg de agenda op onze website.

Meetjeslandse Natuurstudiedag 2023

De tweede Meetjeslandse Natuurstudiedag zal doorgaan op zaterdag 4 november 2023 (niet 6 november zoals vermeld in het vorige nummer). De plaats van afspraak is terug het SOCK in Kaprijke.

Het programma ligt nog niet vast, maar zal terug alvast de moeite zijn. Meer hierover in het volgende nummer van het tijdschrift.

1000-soortendag 2022

Onze jaarlijkse 1000-soortendag ligt intussen ook vast.

Op zaterdag 8 juli gaan we met z'n allen op zoek naar zoveel mogelijk soorten in het Krekengebied in Sint-Laureins.

In de Voormiddag inventariseren we de graslandjes in de omgeving van de Draaiput (uitloper Blokkreek) eigendom van Natuurpunt. Hier hebben we vooral te maken met een waterhuishouding met zoete invloed. Verzamelen om 9u aan het begin van de Hontseindestraat (kruispunt met Sint-Janspolderdijk en Beoostereedepolderdijk).

In de Namiddag inventariseren we de omgeving van de Molenkreek in Sint-Margriete. Hier hebben we te maken met een waterhuishouding met brakke invloed. Verzamelen om 13u30 aan de Molenkreek (Molenkreekstraat)

De bedoeling is op deze dag tweevoudig:

- zoveel mogelijk organismen op naam te brengen die in het betreffende gebied voorkomen
- een band te smeden tussen de verschillende natuurliefhebbers die actief zijn rond natuurstudie in het Meetjesland en kennis uit te wisselen.

Om praktische redenen zouden we het op prijs stellen om je aanwezigheid op voorhand door te geven. Graag opgeven of je in de voormiddag, namiddag of de gehele dag zult aanwezig zijn.

Tijdens de middag voorzien we een picknick voor de deelnemers (aan de Molenkreek). Ook graag aangeven of je hiervan gebruik wilt maken.

Plantenwerkgroep

Alle wandelingen gaan door op dinsdagavonden (verzamelen om 19.15 u op de plaats van afspraak).

Excursiekalender 2023 :

<u>Datum</u>	<u>Kilometerhok</u>	<u>Gemeente</u>	<u>Stafkaart</u>	<u>Omschrijving</u>	<u>Plaats van afspraak</u>
27 juni	C2.54.14	Maria-Aalter [grens met W.- Vlaanderen]	13/5-6	Vaanders (bos / natuurgebied) - excursie in kader van <i>Meetnet Algemene Planten</i>	Parking van De Vaanders, ter hoogte van de spoorweg
4 juli	D3.11.21	Vinderhoute	22/1-2	Flora van kanaalbermen - excursie in kader van <i>Meetnet Algemene Planten</i>	Parkeerstrook Langendam, aan de Speybrug over de Ringvaart
18 juli	C2.54.34	Maria-Aalter	13/5-6	De Zouter (natuurgebied: bos en grasland) en omgeving	Kerk van Maria-Aalter (parking aan de overkant van de weg - Wingestraat)
22 augustus	C3.11.12	Watervliet	14/1-2	Boomgaardenproject	'Faictboomgaard': hoek Wilhelmusstraat - Bellekensstraat